

Social Cohesion and Development

Vol 1, No 2 (2006)

The European Welfare State

Λυκούργος Λιαρόπουλος, Παγκοσμιοποίηση και κοινωνικό κράτος: Ευρώπη και Αμερική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2006, σελ. 227

Χαράλαμπος Οικονόμου

doi: [10.12681/scad.9027](https://doi.org/10.12681/scad.9027)

Copyright © 2016, Χαράλαμπος Οικονόμου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Οικονόμου Χ. (2016). Λυκούργος Λιαρόπουλος, Παγκοσμιοποίηση και κοινωνικό κράτος: Ευρώπη και Αμερική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2006, σελ. 227. *Social Cohesion and Development*, 1(2), 107–109. <https://doi.org/10.12681/scad.9027>

η περιορισμένη ανάπτυξη της πρωτοβάθμιας φροντίδας και ο ιατροκεντρικός προσανατολισμός επισημαίνονται από τον συγγραφέα ως βασικές αδυναμίες του συστήματος.

Η δεύτερη έκδοση του βιβλίου διαφέρει από την πρώτη ως προς την προσθήκη ενός σημαντικού κεφαλαίου, που ουσιαστικά καθιστά το βιβλίο ένα πλήρες εγχειρίδιο. Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται στην κοινωνικο-οικονομική αξιολόγηση των υπηρεσιών και των προγραμμάτων υγείας. Πιο συγκεκριμένα, προσδιορίζονται όλες οι διαστάσεις του άμεσου, του έμμεσου και του κρυφού κόστους που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη διαδικασία της αξιολόγησης, καθώς και οι εκροές που αξιολογούνται και σχετίζονται με το όφελος, την αποτελεσματικότητα και τη χρησιμότητα.

Το βιβλίο του Γιάννη Υφαντόπουλου αποτελεί μια επίκαιρη συμβολή στον κλάδο των οικονομικών της υγείας και είναι αποτέλεσμα της πολυετούς διδακτικής και ερευνητικής δραστηριότητας του συγγραφέα. Καταφέρνει να προσεγγίσει με επιστημονική αρτιότητα ένα ευρύ φάσμα θεματικών που βρίσκονται στο επίκεντρο της σύγχρονης προβληματικής για την πολιτική υγείας. Με αυτή την έννοια, συνιστά μια σημαντική συνεισφορά στη σχετική βιβλιογραφία και ένα χρήσιμο εγχειρίδιο για ερευνητές, επιστήμονες, φοιτητές των κοινωνικών επιστημών, καθώς και επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται στον χώρο της υγείας.

Χαράλαμπος Οικονόμου
Λέκτορας Παντείου Πανεπιστημίου

Λυκούργος Λιαρόπουλος, *Παγκοσμιοποίηση και κοινωνικό κράτος: Ευρώπη και Αμερική,* Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2006, σελ. 227

Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης σηματοδότησε σειρά ραγδαίων αλλαγών, που συντελέστηκαν στα πεδία της οικονομίας, της πολιτικής και του πολιτισμού. Βασικές συνιστώσες αυτών των αλλαγών είναι η μετάβαση προς το μεταφορτικό μοντέλο παραγωγικής διαδικασίας, που χαρακτηρίζεται από εκτεταμένη ευελιξία, η ραγδαία εξάπλωση των νέων τεχνολογιών, που αλλάζουν τη σχέση χώρου και χρόνου και τις δυνατότητες μεταφοράς και επικοινωνίας, η αλλαγή του ρόλου του κράτους, με τη μεταφορά λειτουργιών διακυβέρνησης σε υπερεθνικούς φορείς, καθώς και η εκτεταμένη διάδοση συγκεκριμένων μορφών πολιτισμού, που τείνουν να κυριαρχήσουν. Οι παραπάνω εξελίξεις είχαν σημαντικές επιπτώσεις ως προς την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων και της κοινωνικής αλληλεγγύης, μεταξύ των οποίων είναι η απορρύθμιση της αγοράς εργασίας, η μείωση των μισθών, ο περιορισμός των κοινωνικών παροχών και η αύξηση των ανισοτήτων και της φτώχειας. Στο πλαίσιο αυτό, το κοινωνικό και οικονομικό μοντέλο των ΗΠΑ, το οποίο δίνει προτεραιότητα στην οικονομική αποδοτικότητα και θέτει σε δεύτερη μοίρα την κοινωνική συνοχή, προτάθηκε ως η εναλλακτική λύση, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της μειωμένης ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών οικονομιών, που αποδίδεται στις υψηλές κοινωνικές επιβαρύνσεις.

Το βιβλίο του καθηγητή Λυκούργου Λιαρόπουλου έρχεται να αντικρούσει τις απόψεις που προβάλλουν την ανωτερότητα του αμερικανικού έναντι του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην αποδόμηση των μύθων που έχουν καλλιεργηθεί. Με διεισδυτικό και κριτικό τρόπο, ο συγγραφέας προβαίνει σε μια ενδελεχή συγκριτική ανάλυση της αμερικανι-

κής και της ευρωπαϊκής εμπειρίας, εκμεταλλευόμενος τον πλούτο της πληροφόρησης που μπορεί να αντληθεί, εκτός των άλλων, από πηγές όπως το Διαδίκτυο, ο Τύπος και οι ανέκδοτες εκθέσεις και αναφορές. Με αυτό τον τρόπο παραθέτει εκτενή στοιχεία, που τεκμηριώνουν την επιχειρηματολογία του, η οποία αρθρώνεται γύρω από τρεις κύριες θέσεις:

Πρώτον, είναι μύθος το γεγονός ότι η αμερικανική οικονομία επιτυγχάνει υψηλότερη ανταγωνιστικότητα από ό,τι η ευρωπαϊκή, δεδομένου ότι το εμπορικό έλλειμμα της πρώτης είναι πολύ υψηλότερο από αυτό της δεύτερης. Μπορεί κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας η Ευρώπη να γνώρισε χαμηλό ρυθμό ανάπτυξης και υψηλή ανεργία, σε αντίθεση με την Αμερική, που εμφάνισε υψηλή ανάπτυξη και χαμηλή ανεργία, ωστόσο η Ευρώπη άντεξε, και σήμερα η κατάσταση έχει αναστραφεί. Ο χαμηλός πληθωρισμός, τα χαμηλά επιτόκια και η πολιτική ελλειμμάτων στην Αμερική έχουν οδηγήσει σε μια έξαρση της κατανάλωσης υπηρεσιών και αγαθών και μείωση της αποταμίευσης. Ταυτόχρονα, οι μειωμένες επενδύσεις κεφαλαίου, η στροφή της αμερικανικής οικονομίας προς τις υπηρεσίες και ο ανταγωνισμός από χώρες της Ασίας και της Ευρώπης σε τομείς όπως της γεωργίας, της αεροπορικής και της αυτοκινητοβιομηχανίας είχαν ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των εξαγωγών, την αύξηση των εισαγωγών καταναλωτικών προϊόντων και κατά συνέπεια την αύξηση του εξωτερικού χρέους. Αντίθετα, η Ευρώπη είναι η μεγαλύτερη αναπτυγμένη εσωτερική αγορά, η μεγαλύτερη εξαγωγική δύναμη στον κόσμο, κατέχει ηγετική θέση σε πολλούς οικονομικούς τομείς, οι εξαγωγές της είναι ίσες ή ελαφρά μεγαλύτερες από τις εισαγωγές της και θεωρείται ο ελκυστικότερος προορισμός ξένων επενδύσεων, διατηρώντας την πρώτη θέση παγκοσμίως. Επιπροσθέτως, η Ευρώπη αναμένεται να έχει σημαντικά οφέλη από την ολοκλήρωση της οικονομικής ενοποίησης, ενώ ταυτόχρονα διαθέτει τις ιδεολογικές και θεσμικές προϋποθέσεις για να αντέξει τους χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και να μετατρέψει την όποια οικονομική πρόοδο σε πραγματικό όφελος για την κοινωνία.

Δεύτερον, ο αμερικανικός κοινωνικός τομέας είναι λιγότερο αποδοτικός από τον ευρωπαϊκό. Ξοδεύει τα διπλά, με τη μορφή κυρίως ιδιωτικών δαπανών και ιδιωτικής ασφάλισης, και επιτυγχάνει πολύ χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικής προστασίας, αφήνοντας μεγάλη μερίδα του πληθυσμού χωρίς δημόσια ασφαλιστική κάλυψη και επιτρέποντας σημαντικό ποσοστό ατόμων να ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Επιπροσθέτως, το χάσμα της φτώχειας μεταξύ του πλουσιότερου και του φτωχότερου τμήματος του πληθυσμού συνεχώς διευρύνεται, ως αποτέλεσμα της αύξησης του μέσου εισοδήματος των πλουσιότερων στρωμάτων και της καθήλωσης του εισοδήματος των εργαζομένων στα επίπεδα του 1970. Επίσης, εμφανίζεται ιδιαίτερα έντονη η ανασφάλεια στην εργασία, παρά το γεγονός ότι η ανεργία βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα. Αυτό όμως οφείλεται περισσότερο στον τρόπο υπολογισμού της ανεργίας, ο οποίος διαφέρει από αυτόν της Ευρώπης. Αντίθετα, η Ευρώπη, μπροστά στις προκλήσεις που έθεσαν η παγκοσμιοποίηση και η απελευθέρωση των αγορών κεφαλαίου, επεδίωξε μια στρατηγική όχι κατάργησης, αλλά μεταρρύθμισης του κοινωνικού της μοντέλου, στοχεύοντας και επιτυγχάνοντας σε σημαντικό βαθμό τον συνδυασμό τριών στοιχείων: Την ευελιξία στην αγορά εργασίας, την εργασιακή ασφάλεια για τους εργαζόμενους και την ανταγωνιστική διάρθρωση και οργάνωση της οικονομίας. Η απάντηση που έδωσε η Ευρώπη βασίστηκε στον συνδυασμό παροχών και φορολογίας, με τρόπο που να ενεργοποιεί τα κίνητρα για απασχόληση ως προϋπόθεση για την απολαβή κοινωνικών παροχών, οι οποίες φορολογούνται ως εισόδημα. Έτσι, η καθολική κάλυψη του πληθυσμού χρηματοδοτείται από υγιή φορολογικά έσοδα και εξασφαλίζεται η μακροβιότητα του συστήματος.

Τρίτον, η Αμερική εμφανίζει σημαντικό κοινωνικό έλλειμμα, χαμηλή εσωτερική συνοχή και αίσθημα ανασφάλειας, θέτοντας σε αμφισβήτηση τη δυνατότητα εξασφάλισης κοινωνικής ειρήνης. Ο αμερικανικός καπιταλισμός στηρίχθηκε σε δύο βασικές αρχές, που είναι η ελευθερία του

ατόμου ως οικονομικού παράγοντα και η κυριαρχία της αγοράς ως μηχανισμού οργάνωσης της παραγωγής και κατανομής του πλούτου. Οι αρχές αυτές θεμελιώνονται σε μεγάλο βαθμό στο προτεσταντικό δόγμα και στον ατομισμό και την εργασιακή ηθική που απορρέουν από αυτό. Στο πλαίσιο αυτό, η άκρατη ατομική επιδίωξη του πλούτου συνοδεύτηκε από τη συνεχή ελάφρυνση των φορολογικών επιβαρύνσεων του κεφαλαίου και τον περιορισμό των εσόδων του κράτους αποκλειστικά στη φορολογία του εργατικού εισοδήματος, που σε συνδυασμό με τις υψηλές στρατιωτικές δαπάνες είχαν ως αποτέλεσμα την αδυναμία χρηματοδότησης ενός, έστω και υποτυπώδους, κράτους πρόνοιας. Έτσι όμως αυξήθηκαν οι εισοδηματικές ανισότητες, οι οποίες είχαν συνέπειες στο επίπεδο υγείας και κοινωνικής ευζωίας. Εντάθηκε επίσης η κοινωνική δυσφορία, η οποία αντιμετωπίστηκε από την πλευρά της κρατικής εξουσίας και των ελίτ με την επίδειξη μηδενικής ανοχής και τη λήψη μέτρων ποινικής καταστολής. Στην Ευρώπη, αν και ο καπιταλισμός αποτέλεσε το κυρίαρχο παραγωγικό σύστημα, στο επίπεδο της ιδεολογίας και της πολιτικής δεν απέκτησε ποτέ την πρωτοκαθεδρία. Αντίθετα, θεωρήθηκε ότι η ευημερία της κοινωνίας σε μακροχρόνια βάση εξαρτάται από την κοινωνική ειρήνη που εξασφαλίζει το παραγωγικό σύστημα. Σύμφωνα με αυτή την οπτική, η διανομή του πλούτου στις ευρωπαϊκές κοινωνίες στηρίζεται στην αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης. Κατά συνέπεια, η αντιμετώπιση της φτώχειας δεν είναι ατομική υπόθεση, αλλά κοινωνική ευθύνη.

Το βιβλίο του Λυκούργου Λιαρόπουλου διακατέχεται από μια αισιόδοξη νότα για το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο, η οποία πηγάζει από τη νηφάλια, εύστοχη και σε βάθος ανάλυση ενός γνώστη της αμερικανικής και της ευρωπαϊκής πραγματικότητας. Αν θα θέλαμε να συνοψίσουμε το μήνυμά του, τότε θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι η Αμερική συνιστά αντι-πρότυπο μάλλον παρά πρότυπο για τη χάραξη της μελλοντικής πορείας της Ευρώπης.

Χαράλαμπος Οικονόμου
Λέκτορας Παντείου Πανεπιστημίου

Ξενοφών Ι. Κοντιάδης,
Δημοκρατία, κοινωνικό κράτος και Σύνταγμα
στην ύστερη νεωτερικότητα,
Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2006, σελ. 404

Αφετηρία του βιβλίου του καθηγητή Κοντιάδη είναι η ερμηνευτική και ευρύτερα αξιακή πρόκληση που θέτει για το μέλλον της δημοκρατίας και του κράτους πρόνοιας η πίεση των ραγδαίων ανακατατάξεων οι οποίες περιγράφονται από τον διεθνή επιστημονικό διάλογο ως συνθήκη της «ύστερης νεωτερικότητας». Υπό το καθοδηγητικό πρίσμα της ανάγκης ανατροφοδότησης όσο και ριζικής αναπροσαρμογής του κανονιστικού ορίζοντα του κοινωνικού κράτους δικαίου στο καθεστώς των «νέων διακινδυνεύσεων», ο συγγραφέας επεξεργάζεται τις κρίσιμες για τον επιστημονικό και δημόσιο, ευρύτερα, διάλογο θεσμικές όψεις των ιστορικών αυτών μεταμορφώσεων, διαδοχικά στο εθνικό, το ενωσιακό και, τέλος, στο πεδίο των νέων εγχειρημάτων συνταγματοπαραγωγής και νομοθέτησης.

Η αφετηριακή ενότητα αφιερώνεται στην κρίση και τον μετασχηματισμό δύο εκ των ιστορικών «πυλώνων» του νεωτερικού κοινωνικού συμβολαίου, των πολιτικών κομμάτων και του κράτους πρό-